

Zigmantas Zinkevičius

Iškilius Lietuvos mokslininkas, ilgametis Vilniaus universiteto profesorius, kalbotyros patriarchas, daugelio lietuvių kalbotyrai reikšmingų mokslo veikalų, knygų autorius, visuomenės veikėjas, buvęs švietimo ir mokslo ministras.

Gimė 1925 m. sausio 4 d. Juodausiuose, Pabaisko valstė., Ukmergės apskrityje. Mirė 2018 m. vasario 20 d., palaidotas Vilniuje, Antakalnio kapinėse.

Z. Zinkevičius 1933–1939 m. mokėsi Juodausių šešiametėje mokykloje, 1939–1945 m. – Ukmergės gimnazijoje. 1945–1950 m. studijavo Vilniaus universiteto (VU) Istorijos ir filologijos fakultete. 1950 metais tapo VU dėstytoju ir 45 metus dėstė Vilniaus universitete: 12 metų buvo Istorijos ir filologijos fakulteto prodekanas (1956–1968), 15 metų – Lietuvių kalbos katedros vedėjas (1973–1988), Baltų filologijos katedros vedėjas (1988–1991). Nuo 1989 m. skaitė paskaitas ir Lietuvos konservatorijoje, nuo 1990 m. – ir Vytauto Didžiojo universitete. Prof. Z. Zinkevičius yra dėstęs daugeliui dabar žymių lituanistų, recenzavęs jų darbus, atvedęs juos į mokslą, vadovavęs ar konsultavęs. 1995–1996 m. buvo Lietuvių kalbos instituto direktorius. Z. Zinkevičius Gedimino Vagnoriaus Vyriausybėje (1996–1998) ėjo švietimo ir mokslo ministro pareigas. 1998–1999 m. – valstybės konsultantas švietimo ir mokslo klausimais. 2003 m. įsteigė Lietuvos krikščioniškosios demokratijos partiją.

Pagrindinės mokslinio darbo sritys – lietuvių kalbos istorija, dialektologija, baltistika. Daug nuveikė siekdamas įtvirtinti lietuvių kalbą pietryčių Lietuvoje (Vilniaus krašte).

Z. Zinkevičius yra parašęs apie 100 knygų. Reikšmingi Lietuvos kalbotyros mokslui yra akademiniai veikalai: „Lietuvių dialektologija“, šešių tomų „Lietuvių kalbos istorija“, „Lietuvių asmenvardžiai“, studijų vadovai „Lietuvių kalbos dialektologija“, dviejų tomų „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“, „Lietuvos poteriai“, keturi tomai „Rinktinių straipsnių“, „Krikščionybės ištakos Lietuvoje“, „Lietuvių tautos kilmė“, „Lietuvių tarmių istorija“, „Tautos kilmė“, „Senosios Lietuvos valstybės vardynas“ bei kiti. Paskelbė per 1000 mokslinių straipsnių lietuvių ir užsienio kalbomis įvairiais lietuvių kalbos istorijos, dialektologijos, vardyno, lietuvių kalbos tyrinėjimo istorijos, rytų Lietuvos kultūros klausimais, recenzavo daugybę lingvistikos veikalų. Tai produktyviausias ir daugiausiai cituojamas pokario lietuvių kalbininkas. Profesorius vienas tų mokslininkų, kuris dalį savo darbų spausdino piliečiams suprantamiau (populiariau) ir neatitrūko nuo svarbiausių tautos, valstybės, kultūros, švietimo klausimų. Tokių straipsnių paskelbęs ir per 1000. Jo iniciatyva parengta ir išleista apie 20 lituanistinių kalbos vadovų aukštosioms mokykloms, istorinėse gramatikose pateikiami duomenys turi didelės vertės atkuriant baltų prokalbės formas. Atskira mokslinės veiklos sritis – Kazimiero Būgos mokslinio palikimo tyrinėjimas bei publikavimas.

Akademikas buvo Lietuvių kalbos draugijos, tarptautinių periodinių leidinių „Baltistica“ ir „Lituanistica“ redakcinių kolegijų narys, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos narys, leidinio „Kalbos praktikos patarimai“ vyr. redaktorius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto tarybos pirmininkas, Visuotinės lietuvių enciklopedijos redakcinės kolegijos narys, Mažosios Lietuvos enciklopedijos vyr. redaktorius, maždaug 100 knygų, žurnalų redakcinių kolegijų narys. Dalyvavo lingvistikos mokslinėse konferencijose Lietuvoje ir užsienyje.

Prof. Z. Zinkevičius buvo Lietuvos ir užsienio akademijų narys: Švedijos karališkosios humanitarinių mokslų akademijos (1982), Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys (1990), Norvegijos mokslų akademijos (1991), Lietuvių katalikų mokslo akademijos (1991), Latvijos mokslų akademijos užsienio narys (1995). Latvijos universiteto (1991) ir Vytauto Didžiojo universiteto (1994) garbės daktaras. Jam suteikti tarptautinės Herderio premijos (1994), Lietuvos mokslų premijos (1968 ir 1995), Mokslo pažangos premijos (2007) laureato vardai. Už nuopelnus Lietuvai ir mokslui Z. Zinkevičiui 1995 m. buvo įteiktas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžius, 2008 m. – Jotvingių kryžiaus riterių ordino riteris, 2015 m. apdovanotas ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ Komandoro didžiuoju kryžiumi.

Visą gyvenimą Z. Zinkevičius domėjosi pasaulio kalbomis, nes tai jam buvo svarbi medžiaga lyginamojoje kalbotyroje. Mokėsi senųjų indoeuropietišκών kalbų: sanskrito, senosios (bažnytinės) slavų, senąją graikų ir gotų, studijavo indoeuropietišκών kalbų istoriją. Savarankiškai mokėsi skaityti vokiečių, anglų, prancūzų, lenkų, latvių, estų, karaimų ir uzbekų kalbomis, kalbėjo

lenkų, rusų, latvių, vokiečių, anglų, prancūzų, ukrainiečių, baltarusių kalbomis. Apskritai, žingeidusis Akademikas domėjosi viskuo. Susirašinėdavo su įvairių šalių kalbininkais, juos kviesdavo į savo namus pasisvečiuoti. Pasaulyje Lietuvos vardą garsinantis Akademikas buvo meilės Lietuvai ir nuoširdaus darbo jos labui ir ištikimybės žmonėms pavyzdys.

Gyvenime niekuomet nesu keitęs savo pažiūrų, kurios susiklostė dar prieš karą ir karo metu Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje. Jeigu reikėtų pakartoti gyvenimą, turbūt gyvenčiau taip pat.

Zigmas Zinkevičius

Parengė

LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus
mokslinė sekretorė Aurika Bagdonavičienė

Naudoti šaltiniai:

1. Akad. Z. Zinkevičiaus šeimos medžiaga.
2. Asmens byla, LMA archyvas.
3. LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus archyvinė medžiaga.